

60 éves a Növényvédelmi Szolgálat

Pálmai Ottó

Fejér Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága, Velence
palmaio@nebih.gov.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A szerző kronológiai sorrendben röviden áttekinti annak a Növényvédelmi Szolgálatnak a 60 éves történetét, amely történetének szebb időszakaiban szervezettségével, kiválóan képzett szakember gárdájával a magyar mezőgazdaság kemizálási korszakának példaértékű rendszerét jelentette. A mélyreható politikai és gazdasági változások átalakítások sorozatát hozta, melyek napjainkban is folynak. Eközben a határok megnyitása, majd az EU tagság új károsítók elterjedését is magával hozta, amely új feladatokat generál.

SUMMARY

The author briefly overview the history of the 60-year-old Hungarian Plant Protection Service, which has improved to a model by its 'golden age' period with a well organized system and excellence of specialists on the chemistry period of Hungarian agriculture. The profound changes both in policy and economy resulted a serious structural changes which continue even nowadays. Meanwhile country borders have been opened than EU membership of Hungary have generated new challenges by appearance and spread of new pests.

Kulcsszavak: Magyar Növényvédelmi Szolgálat, történet, évforduló

Keywords: Hungarian Plant Protection Service, history, anniversary

A növényvédelmi problémák megjelenése egyidős az emberiséggel és természetesen a növénytermesztéssel. Már 1760-ból származik az első hazai írásos dokumentum Debrecenből a hernyófészkek eltávolításáról.

Majd bekövetkezett az ország addigi legnagyobb növényvédelmi károkozása a szőlőgyökértetű (floxéra) megjelenésével az 1870-es években, amikor több mint 120 ezer ha szőlő pusztult ki a régi Magyarország területén.

1929-ben Rómában megkötik a Nemzetközi Növényvédelmi Egyezményt, amit hazánk is aláír. Az egyezmény alapvető célja az volt, hogy a veszélyes növényi betegségek és kártevők elleni küzdelemben nemzetközi együttműködés alakuljon ki. Az egyezményt aláíró országok kötelezték magukat arra, hogy a veszélyes növényi betegségek és kártevők behurcolásának és elterjedésének megakadályozása érdekében törvényi rendelkezéseket léptetnek életbe, valamint hivatalos növényvédelmi szervezetet hoznak létre, melynek növényvédelmi szolgálatból és tudományos kutató intézetből kell állnia.

Ezután 1932-ben megalakul a Magyar Növényvédelmi Szolgálat. Még érdemes két fontos dátumot megemlíteni. 1940-ben megjelenik az amerikai fehér medvelepke, majd 1947-ben a burgonyabogár, de az óriási erőfeszítések ellenére néhány év alatt elterjed az egész országban.

Az '50-es években elindult a mezőgazdaság kollektivizálása és a fenti növényvédelmi problémákra megoldást kellett keresni.

Ezért jöttek létre 1954-ben a megyei Növényvédő Állomások. Az első években csak a megyében felmerülő növényvédelmi kémiai védekezések végrehajtása volt a feladatuk az akkori kezdetleges növényvédelmi gépparkkal, de néhány éven belül kiépültek a megyei Biológiai Laboratóriumok a károsítók azonosítása céljából. 1958-tól megindul az alap-, közép- és felsőfokú növényvédelmi képzés is.

1959-ben Nagy Bálint veszi át a Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi Szolgálatának vezetését.

Ugyanebben az évben megalakult a Repülőgépes Növényvédő Állomás, ami később Repülőgépes Szolgálat néven működött. Kezdetben merevszárnyú gépekkel főleg az őszi alapműtrágyázás volt a fő feladat, csak a helikopterek munkarendbe állításával, 1970-től került túlsúlyba a légi növényvédelmi tevékenység, amihez nagyon sok permetezéstechnikai fejlesztést kellett végrehajtani.

Az 1964. évi Növényvédelmi Kódex megalapozta a mezőgazdasági termelés kemizálását, az 1968. évi Kódex pedig már megteremti a hatósági munka jogszabályi háttérét és elrendeli a növényvédelmi szakemberek alkalmazását a nagyüzemekben, valamint szabályozza az egészségre ártalmas növényvédő szermaradékot tartalmazó növények felhasználását és forgalmazását. Ebben az évben a világon az elsők között betiltják hazánkban a DDT használatát.

1969-ben munkába állnak a Haflinger terepjáró autók a növényvédő szeres kísérleti munkák elvégzésére.

Trefán László vezetésével hihetetlen növényvédelmi gépfejlesztések kezdődnek, aminek a legjellemzőbb példája a NOVOR 1005-ös permetezőgép kifejlesztése volt. Ezeknek a gépfejlesztéseknek a döntő többsége Velencén történt.

Közben kialakítanak 8 Speciális Laboratóriumot a különböző megyékben.

A '70-es évek elején megépülnek minden megyében a növényvédő szermaradékok vizsgálatára alkalmas laboratóriumok.

1973-ban létrejön a MÉM Növényvédelmi Központ.

Ebben az időben a hazai üzemi növényvédelmi gyakorlat és az ellenőrző állomási hálózat a világon példaértékű rendszert alkot, ezért jó vezetői döntéssel kiegészítik ezt a szakmai munkát a mezőgazdasági kemizálás másik ágával, a műtrágya-felhasználás szakmai megalapozásával, majd később ellenőrzésével.

Így alakul meg 1976-ban a MÉM Növényvédelmi és Agrokémiai Központja és a megyei rendszer is Növényvédelmi és Agrokémiai Állomásokká alakul.

Példaértékű gyorsasággal kidolgozzák a talajmintavételi, a talajvizsgálati és tápanyag-utánpótlási egységes módszertant és két év alatt felépül az egész ország teljes mezőgazdasági területét lefedő 11 talajvizsgáló laboratórium (TVG) hálózata.

1982-83-ban 6 talajtani és talajfizikai labor épül az országban folyó meliorációs beavatkozások és az induló földértékelési, talajtérképezési feladatok kiszolgálására.

1983-ban felmentik dr. Nagy Bálintot. Ez mindenképpen negatív fordulópont a hálózat életében, mert az addigi töretlen szakmai fejlődés alapvetően megtorpant.

Az 1988. évi 2. törvényerejű rendelet a növényvédő szer felhasználási jogosultságban lényeges változásokat hozott, hiszen megjelenik a növényvédő szerek 3 csoportja, a nagyüzemi (I.), a feltételes forgalmú (II.) és a szabadforgalmú (III.) kategória.

1989-ben rossz vezetői döntés alapján kettéválasztják az intézményrendszert, szolgáltató és hatósági területre, pontosan akkor, amikor a rendszerváltás táján alapvetően megszűnt a mezőgazdasági szolgáltatások iránti igény.

1992-ben sok vérvesztéssel és létszámleépítésekkel újra egyesült a szervezetünk, de ennek nagy ára volt. A szolgálat jogutód nélkül megszűnt és abból az állományból közel 200 főt elbocsátottak, miközben az állomások létszáma változatlan maradt. A Talajfizikai Laboratóriumaink vagy megszűntek, vagy beépültek a TVG Laboratóriumokba, amiből 6-ot megszüntettek vagy kiszerveztek, így a talajvédelmi területen mindössze 5 laboratórium maradt.

Az egyesítéssel egy menetben, szerintem hibás döntés alapján, teljesen kivonultunk a szaktanácsadási és szakértői feladatok végzéséből és csak a hatósági feladatok ellátására koncentráltunk.

A termőföldek magánosítása idején pontosan akkor hagytuk magukra az újonnan földközbe jutott, nagyrészt szakképzetlen embereket, amikor a legnagyobb szükségük lett volna a szakmai segítségre. Ekkor még nem volt magán szaktanácsadás, ezért mindenképpen kellett volna az állami felületeket működtetni, és lassan át lehetett volna adni ezeket a feladatokat a privát szférának.

Ezután volt néhány nyugodt évünk, amit viszont nem tudunk felhasználni a szakmai kondícióink javítására. Megszűntek a fejlesztések, hiányzott a koncepció, a szakmai vezetés nem akart felvállalni semmit, csak a napi feladataink ellátására koncentráltunk.

1994-ben megjelent az LV. törvény a termőföldről, aminek az önálló VI. fejezete a talajvédelemről szól, ami meghatározta ezen szakterület hatósági feladatait.

1996 év elején egy soron következő létszámleépítést „megelőzve” összevonták a növényvédelmi, az állategészségügyi és a földművelésügyi pénzügyi szakterületet, ezzel először kapott „léket” az intézményi önállóságunk.

Ugyanakkor kiszervezték a portai, a takarítói és a parkfenntartási feladatokat végző kollégáinkat vállalkozókhöz, aminek a terhei a mai napig nyomják a vállunkat és folyamatos feszültségeket okoznak.

A növényvédelmi jogszabályaink korszerűsítésének előkészítését már 1998-ban megkezdjük. Ennek eredményeképpen az országgyűlés elfogadta a 2000. évi XXXV. törvényt a növényvédelemről, majd a következő évben elkészültek ennek végrehajtási utasításai is, és az intézményrendszer neve Növény- és Talajvédelmi Szolgálatra változott.

A növényvédelmi törvény elfogadásának évében megjelent a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamaráról szóló 2000. évi LXXXIV. törvény is, ami teljesen egyedi mozgásteret biztosított és biztosít ma is a növényvédelmi szakma számára. Sajnos ezeket a lehetőségeket csak kis mértékben tudtuk kihasználni.

2004 az EU-s csatlakozás éve. Évekig készültünk rá, és mintha mégsem sikerült volna felhőtlenül. A csatlakozással egy menetben be kellett zárni a nyugati határainkon lévő határállomásainkat, ezzel egyszerre megszüntettük a korábban ott végzett és jól működő növényegészségügyi ellenőrző vizsgálatokat.

Az új EU-s keleti határokon viszont hatalmas beruházásokat hajtottunk végre, amelyeknek egy része soha nem volt érdemben kihasználva.

Harmonizáltunk a növényegészségügyet, bevezettük a növényútlevelet, radikálisan csökkenteni kellett az export ellenőrzéseket, át kellett alakítani a belső karantén felderítésünket.

A fenti változások is hozzájárultak ahhoz, hogy drasztikus módon megnőtt a hazánkban korábban nem honos károsítók száma, aminek a gazdasági kihatása felbecsülhetetlen.

Mára már az EU-s döntéshozók is belátták, hogy a jelenlegi növényegészségügyi szabályozás alapvetően átalakításra szorul. El is kezdődött az előkészítő munka, de ismerve az EU működési mechanizmusát, akár 10 év is eltelhet, amíg egy sokkal hatékonyabb növényvédelmi rendszert kialakítanak.

A rendszerváltás után a folyamatos „visszavonulás” folyamatában pozitív esemény, hogy 2005-ben hozzánk került a zöldség-gyümölcs minőség-ellenőrzés, amivel bővültek a szakmai feladataink.

Ugyanebben az évben átadják az EU-s támogatással a Budaörsi úton megépített Központi Károsító Diagnosztikai Laboratóriumot, aminek a kihasználása kezdetben mindenképpen kérdéses volt. Nem sikerült a szükséges létszámot biztosítani, ezért a nagy értékű műszerektől gyorsan megszabadultunk. Természetesen ez sem volt helyes döntés.

Az elmúlt évtized közepén felgyorsultak a laborbezárások. Speciális, analitikai és talajvédelmi laboratóriumok szűntek meg a megyékben, amiből Velence jól jött ki, mert több szakembert és műszert tudott átvenni ezekről a helyekről.

2007-ben létrejött a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal (MgSzH). Végképp megszűnik a szakmai önállóságunk. Állatorvosi dominancia érvényesül a rendszerben, 2008-ban a minisztériumunkban évtizedeken át rangos Növényvédelmi Főosztályt Osztály szintre „lefokozták”, szakmai érdekérvényesítő szerepe lecsökkent, súlyából sokat vesztett.

2008-ban életbe lép a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény és részben átalakul a talajvédelmi hatósági munka.

Megjelenik a 2008. évi XLVI. törvény az élelmiszer-láncról és hatósági felügyeletről. Ezzel megszűnik a korábban önállóan működött növényvédelmi törvény.

Az MgSzH működésének négy éve alatt folyamatosan csökkentették a megyei igazgatóságok mozgásterét, megnyírbálták a pótlékrendszert, jelentősen csökkentették a létszámot, és 2009-ben eladták az összes autójukat. 1200 állami tulajdonú, speciális jármű helyett 6 évre béreltek 820 járművet (döntő többségük Suzuki Swift és SX4) 5 milliárd forintért. Ki érti ezt, és hol a felelős?

A növényvédelmi intézményrendszer óriási veszteségeket elszenvedve, „kicsontozva” jut el 2011-ben a kormányhivatalok kialakításához.

Az állatorvosi lobby szervezkedése és döntés-előkészítése alapján az MgSzH összes laboratóriumát és annak vagyónát, eszközállományát maguknál tartva, mindennemű vizsgálókapacitás nélkül, csak a legszűkebb hatósági feladatokat maguknál tartva kerültünk be a kormányhivatalokba.

Ez az átszervezés sokkal súlyosabb, mint az 1989 év eleji kettéválasztása a szakmának. Akkor ugyanazon agrárminiszteri felügyelet alatt kellett működtetni két szervezetet. Most két különböző minisztériumról van szó, ahol még a kommunikáció is meglehetősen nehéz és hosszadalmas.

2012-ben az MgSzH neve Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalra (NÉBIH) változik és bevezetik a felügyeleti díjat, ami mindenképpen plusz bevételt jelent az élelmiszerlánc szereplői, így a növény- és talajvédelem számára is.

A mezőgazdasági szakigazgatási szervek tevékenysége egyébként nehezen kezelhető a kormányhivatal vezetése szintjén, mert mi nem vagyunk „hivatal”. Az ügyfél ugyan néha bejön hozzánk, de a feladataink döntő többségét a mezőgazdasági felületeken, a helyszínen végezzük – ellenőrzésekkel, szemlékkel, mintavételekkel –, nem az irodában.

Meg kell említeni azonban a történelmi hűség kedvéért, hogy a kormányhivatalok kialakításával a növényvédelmi intézményrendszerhez került a korábbi OMMI-s Vetőmag és Szaporítóanyag Felügyeleti Osztály, amely 7 megyében működik, és regionálisan látja el a feladatait az egész országban.

A kormányhivatalok, és így a növényvédelmi intézményrendszer is most újabb radikális, talán minden korábbinál mélyrehatóbb átalakítás előtt áll.

Ma még senki sem tudja megmondani, hogy pontosan mi lesz ebből.

De nincsenek jó előérzeteim!